

KLASSIKER

Marshall McLuhan – guru, men inte vis

Marshall McLuhan: *Understanding media. The extensions of man*. London, New York: Routledge, 2003. Första upplaga: 1964. 392 sidor.

Svensk översättning: *Media. Människans utbyggnader*. Översättning av Richard Matz. Stockholm: Norstedts, 1999.

Det är alltid svårt att sätta fingret på något nytt. Nya tidsåldrar kan inte postuleras när man befinner sig i början av det nya. Men med vilka ord kan man uttrycka det som sker? **Marshall McLuhan** är en typisk författare för en tid som söker förståelse för känslan av nyhet, något mellan chans och rädsla. Den snabba mediala utvecklingen under 1900-talet kan säkert räknas som en genomgripande förändring. Sådana författare delar sina läsare i oförenliga läger: de som älskar honom och de som avvisar honom med stark känslomässighet.

Kroppens amputation

Med stora historiska penseldrag skisserar McLuhan i *Understanding Media* växelverkan mellan den tekniska utvecklingen och de grundläggande sociala och personliga (kroppsliga) förändringarna. Varje teknik är enligt honom ett utvidgande av den mänskliga kroppen som i sin tur ökar hastigheten på vissa sociala processer. Kroppen hänger dock inte med i utvecklingen, blir överbelastad och kräver nya tekniska uppfinningar som återigen ökar den sociala hastigheten. Hjulet är till exempel en förlängning av människans fot som blev nödvändigt som ersättning för foten då medierna ”skrift” och ”pengar” gjorde att handeln och trafiken växte.

Till skillnad från mångas uttolkningar har jag svårt att förstå honom som en mediaoptimist. McLuhans tes är att dessa kroppsliga förändringar inte enbart är en *förlängning*. Snarare borde man föreställa sig att den tekniska förändringen medför en *amputation* av de enskilda kroppsdelarna. Tekniken utgör ett grovt ingrepp i människans kropp och dess funktioner som förorsakar en chock och blockerar förnimmelserna och lamslår människan. Människan förblir omedveten om vad som har skett. Den nya tekniken som å

ligt honom just inte ett speciellt innehåll utan snarare de sociala, personliga och kroppsliga följder som medier (eller teknik i allmänhet) har.

Han säger att medierna förmår påverka oss för att vi är så upptagna av att analysera deras innehåll och inte märker hur tekniken i samma stund får grepp om oss på ett mycket mera grundläggande sätt. Ett exempel: det elektriska ljuset är ”innehållslöst”. Ljuset kan lysa upp vilka verksamheter och händelser som helst, en operationssal eller en fotbollsarena.

”Tekniken utgör ett grovt ingrepp i människans kropp.”

ena sidan främjar människans kropps-funktion har å andra sidan medfört att hon inte kan reflektera över själva förändringen.

Oförmögen till självkänedom förmår hon inte heller se med vilken kraft tekniken förändrar henne. På det viset är hon fånglad i teknikens/mediernas påverkan och deras följder.

Tekniken är inte neutral

McLuhans ofta citerade slogan ”*The Medium is the Message*” försöker fånga precis detta. Tekniken förändrar hur själva våra sinnen, vår varseblivning och med det vårt sätt att tänka/resonera organiseras. Ett mediums budskap är alltså en-

Av intresse är att ljuset möjliggör andra nya verksamheter och därmed väsentligt omvandlar människans förhållande och förståelse av både sig själv och det intersubjektiva.

Understanding media är en varning för att uppfatta medier som *neutrala* förmedlingskanaler vars problematiska sida enbart ligger i deras användning. Boken är en modernitetsskritik som i vissa avseenden liknar Frankfurtskolans kritik av vår ”kulturindustri”.

Sprudlande jämförelser

Understanding media är en lättläst bok som ändå ger mycket att fundera på – även om det ibland bara gäller att försöka

hänga med i hans sprudlande, mestadels intressanta men dels också långsökta, jämförelser. Fast det alltid är bra med författare som försöker utmana sina läsare med något nytt har jag just i detta avseende svårast med honom. För min smak har McLuhan en alltför retorisk stil. Han försöker få sina läsare över på sin sida genom att jämt suggerera ett ”vi” och ”de”.

Visst vill man läsa en bok som ger en känslan av att vara intellektuellt vidsynt och ha förmågan att överblicka hela den västerländska utvecklingen och veta vad som ”egentligen” styrde den? Man blir lätt frestad att skratta med McLuhan över de andras dumhet som inte ser alla dessa ”självklara sammanhang” och ”de stora dragen”. Men kanske är det just här som läsarskaran delar sig: Många känner sig helt klart trampade på tårna, andra undrar efter några sidor vart han försöker dra dem och håller distans till hans ändå ganska omtumlande sätt att skriva medan ytterligare andra hittar de ord och metaforer som de alltid har sökt. Ja, det är antagligen det som gör honom till en guru, men kanske just inte till tidens mest visa man.

Birgit Schaffar
är doktorand i mediapedagogik
vid Åbo Akademi
birgit.schaffar@abo.fi